

פתרון הבחינה

תנ"ך

חורף תשפ"ד, 2024, שאלון: 1262

מוגש ע"י דליה שטיפמן, מורה לתנ"ך בבית הספר לבגרות של יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – סיפורי ראשית העולם והאנושות (80 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתי השאלות 1-2 (לכל שאלה - 40 נקודות): בכל אחת מהשאלות שנבחרו סעיף א' (חובה) (25 נקודות), ויש לבחור אחד מהסעיפים ב-ג (לכל סעיף - 15 נקודות).

שאלה 1

סעיף א' (חובה)

הבדלים בין הדרך שבה האל בורא את האדם והאישה בפרק א' לבין בריאתם בפרק ב' (על התלמיד לציין שלושה הבדלים):

- בפרק א' האדם והאישה נבראו יחד, ואילו בפרק ב' האדם נברא ראשון והאישה נבראת אחריו למענו ומצלמו.
- בפרק א' האדם והאישה נבראו בצלם ה', ואילו בפרק ב' האדם נברא מעפר האדמה.
- בפרק א' ה' בורא את האדם, יצירה של יש מאין, לעומת פרק ב' בו ה' יוצר את האדם, יצירה של יש מיש.
- בפרק א' ה' בורא את האדם אחרון לאחר שברא את העולם וכל פרטיו, ואילו בפרק ב' האדם נברא ראשון ואחריו נבראו יתר הפרטים.

הבדל בין הפרקים בתפקיד שניתן לאדם:

- בפרק א' תפקידו של האדם לשלוט בעולם ואילו בפרק ב' תפקידו מוגבל לגן העדן, לשמור עליו ולעבדו.

סעיף ב'

- (1) הקושי שפותר רש"י בפירושו: כיצד ייתכן שבפרק א' נאמר שהאדם נברא כזכר ונקבה יחדיו והרי בפרק ב' נאמר שקודם האדם נברא ואחריו (וממנו) נבראה האישה?
- (2) שני הפתרונות של רש"י לקושי זה:
- בתחילה, בפרק א' נברא האדם, זכר ונקבה בגוף אחד (אנדרוגינוס), ובפרק ב' מתואר כיצד ה' הפריד וחילק את האדם לשניים – זכר ונקבה.
 - בפרק א' נמסר תיאור כללי ולא מפורט של בריאת האדם, זכר ונקבה. פרק ב' מפרט כיצד נעשתה בריאת האדם: הזכר קודם ואחריו הנקבה.

סעיף ג'

- (1) קושי הנוגע לתיאור האל העולה בפרק ב' ונפתר באמצעות תיאור בפרק א': כיצד ייתכן שה' מתואר כמי שבורא את העולם באמצעות פעלים אנושיים: "וייצר... ויטע... ויצמח...", כשהוא כביכול "נוגע" בעולם והרי הוא כל יכול?
- (2) בפרק א' האל מתואר כיבורא' יש מאין, ה' בורא באמצעות אמירה, ללא נגיעה בעולם. הוא מטיל הוראות על כוחות הטבע השונים וקובע את תפקידם.

ידיעת טוב ורע כמו האלוהים. שאלה 2**סעיף א' (חובה)**

- (1) שלושה מאפיינים של פרי העץ האסור על פי פסוק ו':
- הפרי טוב/טעים למאכל.
 - הפרי נראה טוב ("תאווה הוא לעינים").
 - אכילתו מעניקה יכולת להשכיל.
- (2) שלושה מאפיינים נוספים של פרי העץ האסור על פי פסוקים ד'-ה' ופסוק ז' וביסוס:
- אכילת הפרי לא מזיקה, לא ממיתה, לביסוס: "לא מות תמותון".
 - אכילת הפרי גורמת 'להתפקחות', לביסוס: "ביום אכלכם ממנו ונפקחו עינכם".
 - אכילת הפרי מעניקה ידיעת טוב ורע כמו האלוהים, לביסוס: "והייתם כאלהים ידעי טוב ורע".

סעיף ב'

(1) ארבע האשמות, ומי מאשים את מי בכל האשמה :

- ה' מאשים את האדם - שהוא אכל מן הפרי שהוא אסר עליו לאכול.
- האדם מאשים את האישה - שהיא נתנה לו לאכול מהפרי האסור.
- האדם מאשים את ה' - שהוא נתן לו את האישה שהכשילה אותו וגרמה לו לאכול מהפרי האסור.
- האישה מאשימה את הנחש - שהוא פיתה אותה לאכול מהפרי האסור.

(2) כיצד מעשי האדם עיצבו את עתידו אחרי הגירוש מגן העדן :

- בגלל שהאדם שמע לקול אשתו ואכל מהפרי האסור, לאחר גירושו מגן העדן הוא ייאלץ לעבוד קשה את האדמה כדי שתצח לו יבול למאכל.
- בגלל שהאדם שמע לקול אשתו ואכל מהפרי האסור, לאחר גירושו מגן העדן הוא יהיה לבן תמותה ועם מותו ייקבר באדמה.

כיצד מעשי האישה עיצבו את עתידה אחרי הגירוש מגן העדן :

- בגלל שהאישה אכלה מהפרי האסור ופיתתה גם את האיש לאכול ממנו, לאחר גירושה מגן העדן היא תסבול כאבים במהלך ההיריון והלידה.
- בגלל שהאישה אכלה מהפרי האסור וניצלה את תשוקת האיש אליה כדי לפתותו לאכול מהפרי האסור, לאחר גירושה מגן העדן היא תהיה תחת שלטונו של הגבר ("הוא ימשל בך").

סעיף ג'

(1) בפסוקים כ"ב-כ"ד התנהגות האדם מעוררת באל חשש (על התלמיד לציין שני פרטים) :

- לאחר שהאדם אכל מהפרי האסור הוא נהיה דומה לה', יודע טוב ורע. האדם עלול לנצל את יכולת הידע שבו לעשיית דברים רעים.
- ה' חושש שמא האדם יקח מפרי עץ החיים וכך יזכה לחיי נצח, בניגוד לעונש שה' הטיל עליו לאחר אכילת הפרי האסור (שהאדם יהיה בן-מוות).

(2) פירוש רש"י תנ"ך בטענה שהתנהגות של האדם מעוררת חשש בה' :

- לדברי רש"י, ה' רואה באדם דמיון אליו, האדם יחיד בעולם כמו שה' הוא אל יחיד, לביסוס: "הרי הוא בן יחיד בתחתונים כמו שאני יחיד בעליונים". ובדומה לה' יש באדם את ידיעת הטוב והרע והוא נבדל ושונה מיתר הברואים, לביסוס: "ומהי יחידותו? לדעת טוב ורע, מה שאין כן בבהמה וחייה".
- כמו כן, לדברי רש"י, ה' חושש שמא יאכל האדם מעץ החיים ויחיה לעולם ויחשוב שהוא כמו ה'. לביסוס: "ומשיחיה לעולם... ולומר אף הוא אלוה".

פרק שני – נושאי הבחירה (20 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 3-4 (לכל שאלה – 20 נקודות)

על אהבה וחסד

שאלה 3

סעיף א'

שני הביטויים החוזרים ומה כל אחד מהם מבטא:

- "את שאהבה נפשי" – ביטוי זה מדגיש את האהבה הגדולה שחשה הנערה כלפי אהוב ליבה.
- "ביקשתיו ולא מצאתיו" – ביטוי זה מבטא את חיפושיה העקשיים של הנערה אחרי אהוב ליבה.

סעיף ב'

- (1) בפסוקים א'-ה' מתואר רצון עז להינשא (על התלמיד לבסס): "עד שמצאתי את שאהבה נפשי אחזתיו ולא ארפנו עד שהביאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתי" – הנערה מכריזה שברצונה להביא את אהוב ליבה אל אימה, להכיר אותו למשפחתה לאישור הנישואין ביניהם. בנוסף האמירה: "אל חדר הורתי" – הנערה רוצה להביא את אהוב ליבה אל חדר השינה בו אימה הרתה בה, כלומר לחקות את מעשה אמה – לממש את נישואיה לאהוב ליבה.
- השבועה שמוזכרת בפסוק ה' סותרת רצון זה (על התלמיד לבסס): "השבעתי אתכם... אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ" – הנרה מבקשת מבנות ירושלים שלא יאיצו באהבה, שיניחו לאהבתה אל אהובה להתפתח בקצב שלה. כלומר, אין בה רצון להינשא, היא מעדיפה לחכות.
- (2) בפסוקים ו'-י"א מתואר טקס חתונה (על התלמיד להביא שתי ראיות ולהסבירן):
 - "מי זאת עולה מן המדבר כתימרות עשן מקוטרות מר ולבונה מכל אבקת רוכל" – הכלה מגיעה מן המדבר (מצרים או כוש), מבושמת בבשמים שונים.
 - "הנה מטתו שלשלמה" – מיטת הכלולות של שלמה המוקפת בגיבורי חיל השומרים על הזוג.
 - "אפריון עשה לו המלך שלמה..." – תיאור אפריון המלך, שעוצב לכבוד יום חתונתו.
 - "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו" – בנות ירושלים מוזמנות לצאת ולצפות במלך ביום חתונתו, כשהוא מעוטר בכתר.

בין שאול לדוד**שאלה 4****סעיף א'**

מה מהצו התקיים: שאול היכה את עמלק, כפי שה' ציווה עליו.

מה הופר ולא התקיים: שאול הותיר את אגג מלך עמלק בחיים, בניגוד לצו ה' להשמיד את כל בני עמלק. אז: ה' ציווה להחרים/להשמיד את כל רכוש עמלק, את כל הבהמות שלהם, אך שאול הפר את הצו והותיר בחיים את מיטב בהמות עמלק.

מה אירע בעקבות הפרת הצו: שמואל הכריז בשם ה', שמלכות שאול תילקח ממנו וה' יסב את המלוכה לאדם אחר מישראל.

סעיף ב'**(1) ההודאה של שאול בחטאו מבטאת הכרה אמיתית שלו בטעותו (על התלמיד להביא ראיה**

לטענה ולהסבירה):

- "ועתה שא נא את חטאתי ושוב עמי ואשתחוה לה' " – שאול מבקש את סליחתו של שמואל ומבקש ממנו לפנות יחד איתו בתחינה אל ה' שיסלח לו.
- אז: "חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריך..." – שאול מודה בחטאו לפני ה' ושמואל. ההודאה של שאול בחטאו היא ניסיון שלו להיחלץ מדבריו הקשים של שמואל כלפיו (על התלמיד להביא ראיה לטענה ולהסבירה):
- "חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריך כי יראתי את העם ואשמע בקולם" – שאול מודה בחטאו אבל מנסה להסביר לשמואל שהדבר נעשה באשמת העם, כי שאול חשש ממנו ונהג על פי רצון העם.

(2) כל דעה מנומקת תתקבל, לדוגמה:

- לדעתי, ההודאה של שמואל בחטאו היא ביטוי למנהיגות חלשה, הוא מצטדק לפני שמואל, בטענה שחטאו נעשה בגלל שחשש לחייו אם לא ימלא את רצון העם. הוא לא לוקח אחריות מלאה על חטאו וטעותו.
- אז: לדעתי, ההודאה של שמואל בחטאו היא ביטוי למנהיגות אמיצה, שאול מיד מודה בחטאו לפני ה' ושמואל, הוא מיד נוטל אחריות על מעשיו והחלטותיו, ומבקש לכפר עליהן לפני ה'. הוא נוהג כראוי למנהיג הלומד מטעויות.